

13. Lassalle C. Proust, à la découverte d'une recherche. *Publications de l'Ecole moderne française*. 1990. № 223. P. 1–47.
14. Leiris M. Notes sur Proust. *Magazine littéraire*. 1997. № 350. P. 55–62.
15. Proust M. À la recherche du temps perdu. Paris : Gallimard, 1954. Vol. 8. Le temps retrouvé. 448 p.
16. Пруст М. У пошуках втраченого часу: у 7 т. / пер. із фр. А. Перепаді. Київ: Юніверс, 2002. Т. 7. Віднайдений час. 384 с.
17. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ, Ірпінь : ВТФ „Перун”, 2004. 1440 с.
18. Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française. Paris : Société du nouveau littré, 1968. 1969 p.

УДК 143.21-933

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.16.39>

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕКСТІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

PECULIARITIES OF TRANSLATING ECONOMIC TEXTS FROM ENGLISH INTO UKRAINIAN

Циганюк В.М.,

orcid.org/0000-0001-5680-1454

*викладач кафедри перекладу та філології
Університету Короля Данила*

У статті розглянуто актуальні питання, пов'язані з особливостями перекладу економічних текстів. Визначено, що цей вид перекладу має низку особливостей, зокрема вимагає володіння знаннями спеціальних термінів, які використовуються в економіці та бізнесі. Крім цього, перекладач повинен орієнтуватися в сучасній економічній ситуації загалом і мати чітке уявлення як про загальні тенденції її розвитку, так і про ті сегменти економіки, з яким пов'язані тексти, які потрібно перекласти. Пильну увагу приділено специфічним лексико-граматичним особливостям, властивим фаховій лексиці економічних текстів. Доведено, що під час перекладу економічних текстів виникають проблеми в підборі правильного перекладацького еквівалента, що є необхідною умовою адекватного перекладу, а найбільш складними для перекладача є терміни, що складаються з двох і більше слів і позначають одне поняття або явище економічної діяльності. Отже, аргументовано, що під час перекладу економічних термінів необхідно враховувати сферу їх застосування і контекст, а також смислові зв'язки між компонентами у словосполученнях. Виділено прийоми перекладу термінів: підбір еквівалента, дослівний переклад (калькування), транскрипція і транслітерація, семантичний еквівалент або функціональний аналог, поєднання кількох прийомів перекладу, повне копіювання англійського словосполучення. Доведено, що для більш точної передачі інформації необхідно враховувати не лише граматичні та лексичні, але й стилістичні особливості економічних текстів.

У статті також наведено приклади фахових словосполучень, що зустрічаються під час перекладу економічних текстів. Виокремлено основні проблеми перекладу фінансових текстів та запропоновано шляхи їх вирішення.

Результати проведеного дослідження дозволяють окреслити такі напрями подальшої дослідницької роботи:

– розроблення класифікації типових труднощів і помилок у перекладі фінансово-економічної документації на матеріалі банківських, митних і податкових документів;

– використання матеріалів зі статті в розробці навчально-методичного матеріалу з дисципліни «Англійська мова фахового спрямування».

Ключові слова: переклад, економіка, термін, економічні тексти, фахова мова.

The article considers topical issues related to the peculiarities of the translation of economic texts. It is determined that this type of translation has a number of features, in particular, the translation of economic texts requires knowledge of special terms used in economics and business. In addition, the translator must be guided in the current economic situation in general and have a clear idea of both the common trends of its development and the segments of the economy. Close attention is paid to specific lexical and grammatical features inherent in the professional vocabulary of economic texts. It is proved that there are problems while translating economic texts concerning the selection of the correct translation equivalent, which is a necessary condition for an adequate translation. Therefore, when translating economic terms, it is necessary to take into account the scope and context, as well as the semantic connections between the components in the phrases. Methods of translation of terms are distinguished: selection of equivalent, literal translation (tracing), transcription and transliteration, semantic equivalent or functional analogue, explication, combination of several translation

methods, complete copying of an English phrase. It is proved that for more accurate transfer of information it is necessary to take into account not only grammatical and lexical, but also stylistic features of economic texts.

The article also gives examples of the peculiarities found in the translation of economic texts. The main problems of translation of economic texts are singled out and the ways of their solution are offered.

The results of the study allow us to outline the following areas of further research:

- development of the classification of typical difficulties and errors in the translation of financial and economic documentation on the basis of banking, customs and tax documents;
- the use of materials from the article in the development of educational and methodological complex in the discipline “English for Professional Purposes”.

Key words: translation, economics, term, economic texts, language for specific purposes.

Постановка проблеми. Економічна термінологія формувалася впродовж століть, тож її становлення можна логічно простежити. Сьогодні значний вплив на розвиток цієї термінології здійснюють процеси глобалізації та взаємопроникнення різних культур, що призводить до великої кількості запозичень та неологізмів, ускладнює термінологічний запас слів і, таким чином, створює труднощі в процесі перекладу економічних термінів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальним питанням перекладу економічних текстів з англійської на українську мову присвячена чимала кількість різних наукових праць, монографій, доповідей та статей. Серед вітчизняних науковців, які досліджують тематику перекладу економічних текстів, виділимо О. Кобзар, О. Сніговську, Л. Савицьку Л. та Н. Тимошук. В їхніх працях широко розкриті питання аналізу варіантів перекладу багатозначних економічних термінів, типології економічних текстів та основних методів перекладу англійських економічних словосполучень, які не мають еквівалентів в українській мові.

Постановка завдання. Переклад економічних текстів з англійської на українську мову загалом є одним із найскладніших завдань, яке повинен виконувати перекладач. Головно це відбувається через те, що переклад фінансово-економічних текстів вимагає правильного розуміння термінів, що мають особливі конотації й значення в англійській мові та культурі, але не є притаманними для української мови та вітчизняної культури. Тому метою дослідження є аналіз основних шляхів перекладу англійських економічних термінів українською мовою.

Виклад основного матеріалу. Натепер завдяки розвитку міжнародного бізнесу та розширенню закордонних ринків збуту зростає потреба в перекладі економічної інформації. Враховуючи, що ділова взаємодія багатомовних компаній у різних країнах передбачає постійне спілкування та звітування, переклад економічних текстів став одним із найпопулярніших видів перекладу. Як підвид технічних текстів

переклад економічної інформації користується попитом у банках, професійних та транснаціональних корпораціях.

Фінансово-економічні тексти мають широкий спектр і охоплюють багато галузей, таких як фінанси, бухгалтерія, маркетинг, управління, біржова діяльність та міжнародна економіка. Саме тому переклад економічних текстів можна розглядати як підгалузь ділового перекладу. Він включає переклад таких документів, як: бухгалтерська звітність, баланси, статистичні дані, банківські виписки, гарантійні угоди, звіти, рахунки, тендерний пакет, гарантійні листи, а також кредитні заявки, технічні економічні звіти тощо. Крім того, переклад усіх видів ділових листів, заяв, пропозицій, звітів, договорів купівлі-продажу, фінансової звітності, статей економічного та фінансового характеру також пов'язаний із цим видом перекладів.

Варто підкреслити, що під час роботи з фінансово-економічними документами важливо враховувати загальну структуру перекладацької діяльності, рівні та підрівні, на яких відбувається процес перекладу. Ці рівні перекладацької діяльності також мають власну ієрархію:

1. Виявлення слів та загальної структури тексту.
2. Досягнення поглибленого розуміння тексту завдяки розумінню слів, словосполучень або груп слів, пов'язаних за значенням; аналіз речення як текстової одиниці, фразових єдностей і тексту загалом.
3. Виділення аспектів перекладу, які можуть спричинити труднощі для перекладача.
4. Еквівалентна передача сприйнятої семантичної та стилістичної інформації оригінального тексту за допомогою мовних засобів перекладу.
5. Остаточна (узагальнююча) оцінка готового перекладу в ширшому контексті на основі загального понятійного апарату [1].

На лексичному рівні характерними особливостями перекладу з англійської на українську є:

- загальноновживана лексика: слова з одним значенням або двома і більше значеннями; слова з особливим значенням у фінансово-економічній документації;

– терміни та спеціальна лексика, яку може бути важко перекласти, тому перекладач повинен посилається на спеціальні термінологічні словники й довідники;

– абрєвіатури, які перекладаються шляхом пошуку оригінальних елементів або шляхом транскрипції, транслітерації чи переосмислення значення в оригінальній абрєвіатурі;

– власні імена, які передаються шляхом транслітерації, транскрипції або тиражування [2].

На рівні лексичних одиниць можуть бути допущені такі помилки, як: порушення лексико-семантичної сумісності слова, приписування слову переносного значення, якого немає в системі літературної мови, плутанина паронімів, незбереження оригінальних номерів, дат, сум та інших цифрових даних. Ці помилки можуть виникати через багатозначність лексичних одиниць і неправильне використання основного або контекстуального значення слова.

Щодо граматичного рівня, то в цьому розрізі англійська фінансово-економічна документація характеризується такими типовими граматичними структурами, як пасивний стан (Passive Voice) і простий теперішній час (Present Simple). Крім того, під час перекладу фінансово-господарської документації часто застосовуються заміни: заміна форм слів, заміна частин мови та частин речення. Логічні посилання та причинно-наслідкові зв'язки використовуються для виділення певної, найважливішої інформації, яка обов'язково повинна міститися в тексті перекладу.

Зауважимо, що під час перекладу фінансово-економічної документації на українську мову варто враховувати можливість таких граматичних помилок, як: недотримання відповідності часів у мові оригіналу та перекладі, порушення послідовності порядку членів речення.

З огляду на це економічні тексти мають цілий ряд специфічних лексико-граматичних особливостей, до яких можна віднести:

1) наявність великої кількості фахової лексики, економічних термінів;

2) вміст у текстах стилістичних відхилень від загальнолітературних мовних дефініцій (особливо в економічних документах);

3) скорочення та абрєвіатури, більшість з яких використовуються тільки в економічних текстах і документах (повідомленнях, рішеннях, звітах). У зв'язку з цим слід зазначити, що під час перекладу більшості абрєвіатур перекладачеві необхідно консультуватися зі словниками, довідниками або пошуковими системами з метою розуміння значення цих скорочень;

4) групи слів і термінів, які отримали назву «хибних друзів перекладача», наприклад, «figure» – цифра, «data» – дані, «interest» – відсоток та інші слова, транслітераційний переклад яких призводить до викривлення сенсу тексту;

5) широке використання в текстах особливих ідіоматичних виразів і фразеологічних сполучень, які не вживаються в загальнолітературній мові. Під фразеологізмом (фразеологічної одиницею) варто розуміти семантично вільне поєднання слів, яке виробляється в мові як щось ціле з точки зору смислового змісту і лексико-граматичного складу [3]. Основні труднощі в перекладі фразеологічної одиниці полягають у тому, що жоден словник не може надати всі варіанти використання фразеологізмів у економічному контексті.

Як відомо, головною особливістю перекладу економічних текстів є точність передачі інформації. Такий вид перекладу вимагає не тільки відмінного знання мови, а й наявності спеціальних навичок економічної теорії й розуміння особливостей фахової термінології.

Усі економічні терміни поділяються на одноквівалентні (мають тільки один варіант перекладу) і багатоквівалентні (мають кілька варіантів перекладу), а з урахуванням їхньої семантичної структури – на однозначні й багатозначні.

Одноквівалентними однозначними термінами є в основному терміни, що належать до міжнародної термінологічної лексики. До них відносяться:

а) прості терміни, які утворені або на основі латинської, французької, італійської, німецької та інших мов (deficit – дефіцит (від латинського слова deficit – бракує)), або на основі англійської мови (devaluation – девальвація);

б) складні терміни, які у свою чергу поділяються на складні слова (infrastructure – інфраструктура, taxpayer – платник податків), прості словосполучення (a letter of credit – акредитив) і складні словосполучення (interest-bearing deposit – процентний внесок) [4].

Одноквівалентні однозначні терміни не є складними для перекладу, оскільки їхні значення не залежать від контексту, і від перекладача вимагається лише достовірне знання відповідного еквівалента.

Проте найбільшу складність у перекладі економічних текстів з англійської мови на українську становлять терміни, що складаються з двох чи більше слів і позначають єдине поняття чи явище економічної діяльності. В українській та англійській мовах багатоквівалентні терміни чисельно переважають над одноквівалентними.

Технологія перекладу багатокомпонентних термінів передбачає насамперед переклад визначального компонента (головного слова), що є загальним поняттям і часто виражає основне значення терміна. Тому переклад фраз і словосполучень варто починати з перекладу іменника, який є основною складовою частиною, а потім кожна семантична група перекладається послідовно, найчастіше – справа наліво.

Залежно від того, чи мова перекладу прямо відповідає одиницям мови оригіналу, можна виділити три основні типи перекладу англійських термінів:

- 1) переклад із використанням еквівалента;
- 2) пошук аналога;
- 3) описовий переклад [5].

Але не кожен термін є одноеквівалентним, адже еквівалент – це не тільки слово, але й фраза. І оскільки в перекладі англійських термінів часто використовується описовий переклад, варто уникати створення громіздких термінів, якщо тільки використання коротшої версії перекладу не погіршує передачу значення та не суперечить комунікативному завданню.

Перекладаючи термін, слід пам'ятати, що основний компонент повинен позначати категорію, до якої належить об'єкт, виражати родові поняття, а визначальний компонент повинен відображати характерні ознаки, що відрізняють його від інших об'єктів або явищ того ж виду. Крім того, під час перекладу багатокомпонентних термінів необхідно встановити ключове слово та внутрішні семантичні зв'язки [6].

Наприклад, якщо перекладаємо термін «quality control report», то спочатку перекладаємо ключове слово «report» – «звіт», потім «control» – «контроль», а потім слово «quality» – «якість». У результаті отримуємо «звіт про контроль якості». Наведемо ще кілька прикладів: «manufacturing cost sheet» – кошторис витрат виробництва, «bill pay service» – послуга оплати рахунків, «assets valuation reserve» – резерв оцінки майна, «reserve fund distribution» – розподіл резервного фонду.

Отже, перекладач повинен одночасно знати терміни, розуміти їхні значення, оскільки часто підкреслюється, що основною складністю повного розуміння технічних текстів є не тільки фахова лексика, а й проміжна лексична категорія між загальною і повністю технічною термінологією, і тут розуміння терміна та конкретного контексту, в якому він використовується, є обов'язковим. Це допоможе орієнтуватися в різноманітні значень терміна та вибрати відповідний варіант для конкретного контексту. Таке розуміння допоможе

уникнути багатьох помилок у перекладі та плутанини загальних і конкретних значень термінів в економічних текстах, наприклад:

Загальне значення:

Allowance – дозвіл; схвалення.

Конкретне значення:

Allowance – нарахування; грошова сума, що регулярно виплачується людині для задоволення власних потреб, особливо в рамках певних нормативних актів [7].

Ще одним важливим аспектом перекладу економічних текстів є дослідження та вивчення нових метафор, які застосовуються у фінансовій сфері, розуміння їх значення, вміння знайти правильні еквіваленти в мові перекладу та розтлумачити їх. Наведемо кілька типових метафор, з якими перекладач може зіткнутися під час перекладу англійських економічних текстів на українську мову:

1. Golden parachute / золотий парашут – угода між компанією та працівником (як правило, вищим керівництвом), яка визначає, що працівник отримає певну фінансову вигоду в разі припинення трудових відносин.

Also, the company is prohibited from making golden parachute payments to a senior executive.

2. Road map / дорожня карта – план або стратегія, призначена для досягнення певної мети.

We will resolutely implement the seven-step political road map to its successful completion.

Таким чином, під час роботи з економічними текстами виникають складності в підборі точного відповідника, що є необхідною умовою адекватного перекладу, оскільки найменша помилка може призвести до спотворення сенсу вихідного перекладного матеріалу.

Варто додати, що під час роботи з економічними текстами можна зустріти величезну кількість абревіатур і назв організацій. Існує кілька способів їх перекладу:

1. Переклад слова або словосполучення, яке лежить в основі конкретної абревіатури. Наприклад, GDP (gross domestic product) українською перекладається як ВВП (валовий внутрішній продукт).

2. Транслітерація. Наприклад, Brexit (перші дві літери слова «Britain» і слово «exit») українською перекладається як «брекзит».

3. Використання еквівалентів. Наприклад, G7 українською перекладається як «Велика сімка» або «Група семи країн».

Під час перекладу назв організацій використовують такі перекладацькі прийоми:

1. Транслітерація. Наприклад, назва міжнародної газети «International Herald Tribune»

українською перекладається як «Інтернешенел Геральд Тріб'юн».

2. Дослівний переклад. Наприклад, назва банківської установи «World Bank» українською перекладається як «Світовий банк».

Як відомо, в економічних статтях, крім спеціальної лексики і термінів, зустрічається і загальноживана лексика. І хоча одна частина загальноживаних слів (provision, patent, discount) не викликає труднощів під час перекладу, інша є досить складною, оскільки значення деяких термінів безпосередньо залежить від контексту. До останніх можна віднести такі різновиди загальноживаної лексики:

1) службові слова (before, since, as, after, for), особливістю яких є те, що деякі з них мають різні значення в межах однієї частини мови і, крім того, вони можуть виконувати функції різних частин мови;

2) слова, що вживаються в значеннях, які відрізняються від повсякденного вжитку. Наприклад, прикметник «to be red» у словосполученні «to be in the red» має різне значення на стилістичному рівні й перекладається як «збанкрутувати» або «мати заборгованість».

Висновки. Фінансово-економічній документації притаманна низка особливостей: мовний стандарт; майже повна відсутність емоційно-експресивних мовних засобів; слабка індивідуалізація стилю; стандартне подання матеріалу; вживання складних речень, що відображають логічне підпорядкування одних фактів іншим; широке використання термінології, кліше, найменування, наявність особливого запасу лексики і фразеології; включення в текст скорочень та абревіатур.

Переклад економічних текстів у загальному вигляді містить послідовність таких етапів: розпізнавання слів і структури тексту, досягнення поглибленого розуміння тексту, виділення аспектів перекладу, які можуть викликати в перекладача труднощі, еквівалентна передача сприйнятої смислової та стилістичної інформації оригіналу за допомогою засобів мови перекладу. Критеріями якості перекладу виступають адекватність і еквівалентність вихідного і перекладеного текстів.

Ефективність перекладацької діяльності визначається тим, наскільки перекладач економічної документації володіє необхідними знаннями в області економіки і фінансів, має чітке уявлення про особливості бухгалтерського обліку, банківської справи, маркетингу та юриспруденції, знає специфіку зарубіжних економічних і фінансових стандартів звітності, а також розуміє і враховує

особливості різних рівнів перекладу: лексичного, граматичного, стилістичного.

Лексичні особливості перекладу, характерні для економічної документації, – це перш за все фахові терміни та загальноживана лексика, для якій характерне контекстуальне значення. Крім того, свою особливість мають переклади назв установ та компаній, абревіатури та акроніми.

З урахуванням граматичних особливостей перекладу економічних термінів з англійської мови на українську можна виділити такі способи і механізми: зміна порядку слів, переклад заголовків, зміна граматичних конструкцій і структури речення, заміна частин мови.

До стилістичних особливостей фінансово-економічної документації відноситься використання метафор, фразеологічних зворотів і кліше, під час перекладу яких перекладач може вдатися до прийому компенсації, смислового розвитку, узагальнення.

На всіх трьох рівнях мови перекладач може стикатися з деякими труднощами, робити помилки. На лексичному рівні – це порушення лексико-семантичної сполучуваності слова, приписування слову переносного значення, якого немає в системі літературної мови, невміння правильно розрізнити відтінки значень синонімів, змішування значень паронімів, незбереження оригінальних чисел, дат, сум та інших цифрових даних. Такі помилки можуть виникати через багатозначність лексичних одиниць і через неправильне використання основного або контекстуального значення слова.

На рівні стилістики бажано уникати таких помилок, як відступ від прийнятої номенклатури, вживання розмовно-просторічних слів, жаргонізмів у фінансово-економічній документації, неправильна передача метафор, кліше, фразеологізмів.

Таким чином, одними з головних завдань перекладу економічних текстів є передача інформації на лексичному, граматичному, стилістичному рівнях, а також передача прагматичної функції тексту. Виконання цих цілей досягається за допомогою адекватності перекладу, що вимагає від перекладача вміння зробити різноманітні міжмовні перетворення, тобто перекладацькі трансформації. Також варто підкреслити головне правило перекладу економічних термінів та речень на українську мову: перекладений текст за всіма характеристиками і параметрами (точність перекладу, стиль, сенс) повинен бути ідентичним оригіналу і максимально точно адаптованим для оптимального сприйняття цільовою аудиторією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дуднік Т. Англомовні запозичення в українській фінансово- економічній термінології та особливості їх перекладу. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Херсон, 2013. № 20. С. 245–248.
2. Муравйова О.М., Кравцова Т.А., Обозна О.В. Особливості перекладу фінансово-економічних термінів іншомовного походження. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. Київ, 2013. № 2 (1). С. 246–253.
3. Ланова О.В., Каплун С.Д. Переклад спеціальної лексики сфери економіки з англійської мови на українську. *Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського*. Одеса, 2010. № 10. С. 47–52.
4. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2004. 576 с.
5. Борисюк Т.Б. Англо-український та українсько-англійський словник-мінімум економічних термінів ; за заг. ред. Т.Б. Борисюк та ін. Рівне : РДТУ, 2002. 44 с.
6. Белікова О.Ф., Колесник А.О. Перекладацькі прийоми під час перекладу термінології наукових текстів *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. Київ, 2010. № 1. С. 719–727.
7. Структурні особливості перекладу складних термінів фінансової лексики з англійської мови на українську. URL: http://files/image/konf_13/doklad_13_5_40.pdf (дата звернення: 19.05.2021).